

EVANGELIKAL TEOLOGI

En innføring i evangelikalismens
historie og teologi

KRL201 Teologihistorie med vekt på evangelikal teologi

Lars Råmunddal 2005/2018

INTRODUKSJON

○ Om kurset

- <http://ansgarhogskole.no/teol201-teologi-i->

○ Tematisk oversikt over undervisningen

- Jf. forelesningsplan
- Oversikt over den evangelikale familie (Knight III)
- Historisk oversikt (Marsden)
- Lausannepakten og "norsk" evangelikalisme
- Utvalg av 3 (av 5) teologiske temata: Skriftsyn, kristologi/frelsesforståelse og evangelikalismen i en postmoderne tid (McGrath)

OM BEGREPET EVANGELIKAL OG EVANGELIKALISME

- Både begrepet "evangelikal" og bevegelsen "evangelikalismen" er mangeartet og vanskelig å avgrense
- Ordet fra gresk "evangelion" (uten at det her sier så mye!)
- Ordet "evangelisk" har vært brukt som synonym til ordet "protestantisk" (fra reformasjonstiden)

Begrepet ”evangelikal” forts.

- Ordet ”evangelisk” i protestantisk tradisjon – henspeiler på det som var felles for den protestantiske bevegelse: frelse av nåde – ved tro alene og Skriften som eneste autoritet.
- Det engelske ordet ”evangelical” ble vanlig å bruke om de store evangeliske vekkelser i det 18. og 19. århundre i England og Amerika.
- Vekten ble da lagt på omvendelse og ny fødsel, et hellig liv, evangelisasjon og misjon – og ofte sosial reform.

Begrepet ”evangelikal” forts.

- Den evangelikale bevegelse var i utgangspunktet sterkt puritansk påvirket – utslag i konservativisme og fundamentalisme. Historisk har det im. utviklet seg ulike retninger
- Den evangelikale kristendomsforståelse ble ”transportert” til Norge med de anglo-amerikanske inspirerte vekkelserne på 18. og 1900-tallet.
- Den kristendomsform som utviklet seg i norske frikirker og bedehus fanget opp i seg mange av de evangelikale kjennetegnene og kampsakene.

Begrepet ”evangelikal” **forts.**

- Teologihistorisk kan man si at ordet ”evangelikal” og ”evangelikalisme” er termer som må sees i lys av framveksten av liberal teologi.
- Ideene fra opplysningstiden ga grobunn for den sk. liberale teologi. Evangelikalismen vokste fram som reaksjon og kontrast mot denne.

DEN EVANGELIKALE FAMILIE

- Familiemetaforen tjenlig da den kan antyde både en samhörighet og en forskjellighet. Kan stemme med elementene i den evangelikale familie.
- Knight III har følgende disposisjon:
 - Enheten i den evangelikale familie
 - Forskjelligheten i den evangelikale familie
 - Spenninger ("tensions") innen den evangelikale bevegelse

Enheten i den evangelikale familie

- Ulike presentasjoner av hva som er felleselementene i ”evangelikalismen”
- *Alister McGrath* (læremessig/dogmatisk)
 - Bibelens absolutte autoritet for tro og liv
 - Jesu Kristi herrevelde og majestet, som inkarnert Gud og Herre og som stedfortredende frelser
 - Den Hellige Ånds herredømme i kirken og i den enkelte troendes liv som livsforvandlende kraft
 - Erfaring av nåden som må tas imot personlig gjensvar på evangeliet
 - Viktigheten av det kristne fellesskap for åndelig modning, fellesskap og vekst
 - Prioritering av evangelisering både for den enkelte kristne og for kirken som helhet

Enheten i den evangelikale familie forts.

- *Standley Grenz* ("distinctive spirituality")
 - Å være evangelikal refererer seg ikke primært til dogmatiske særtrekk, men til en spesifikk visjon av hva det vil si å være en kristen.
 - Sentralt forsøket på å holde sammen spenningen mellom "piety and activity" og "the inward and the outward".
 - Evangelikale er et Bibel-sentrert folk som ved en dypt personlig tro på Jesus ønsker å ha ham som herre i alle deler av livet.

Enheten i den evangelikale familie forts.

- For å forstå hva evangelikale har felles, er det viktig å ta med både de læremessige særegenhetene og Genz' betoning av spirituelle særtrekk.
- Sentralt for evangelikal kristendomsforståelse er den "personlige livshistorie" – som er forskjellig fra person til person, men som betoner "the reality of a personal, life-changing transformation", Genz 1993.

FORSKJELLIG RETNINGER INNEN DEN EVANGELIKALE BEVEGELSE (typologier)

- Richard Quebedeaux (1974) har fem kategorier evangelikale:
 - Lukkede fundamentalister
 - Åpne fundamentalister
 - Klassiske ("establishment") evangelikale
 - Ny-evangelikale
 - Karismatiske evangelikale

Typologier forts.

- Gabriel Fackre (1983) har også 5 kategorier:
 - Fundamentalistiske evangelikale, med vektligging for eksempel av Bibelens ufeilbarlighet.
 - De gammel-evangelikale med vektlegging av personlig omvendelse og fromhet, evangelisering og bibelstudium
 - De ny-evangelikale med rasjonelt forsvar for troen og mer sosialt orientert.
 - ”Justice and peace”-evangelikale med mer radikalt sosialt engasjement.
 - Karismatiske evangelikale som betoner Åndens gjerning – spesielt nådegavene, og ellers: bønn, lovsang og personlig vitnesbyrd.

Typologier forts.

- Donald Bloesch (1993) har 7 kategorier:
 - Fundamentalister
 - Ortodokse evangelikale (fremhever reformasjonens bekjennelsesskrifter)
 - Evangelikale pietister (m/hellighetsbevegelsen)
 - Ny-evangelikale (kombinerer en høy bekjennelse av Skriftens autoritet med villighet til å akseptere historisk kritiske metoder)
 - Karismatiske evangelikale (m/ de pentekostale)
 - Ny-ortodokse evangelikale (ikke vanlig!)
 - Katolsk evangelikale (ikke vanlig!)

SPENNINGER INNEN DEN EVANGELIKALE BEVEGELSE

(En historisk gjennomgang)

- Evangelikalismen har sin basis i protestantisk kristendomsforståelse fra reformasjonstiden på 1500-tallet
- Fire "alene":
 - Nåden alene
 - Troen alene
 - Skriften alene
 - Kristus alene

SPENNINGER (ortodoksi og pietisme)

- Etter reformasjonstiden kom ortodoksien og pietismen (på 16- og 1700-t.)
 - Ortodoksien forsvarte den reformatoriske lære rasjonell og organiserte reformatorenes teologi i lukkede, logiske læresystemer
 - Pietismen framstod som en sterk protest mot rasjonell ortodoksi og nominell kristendom (jf. Spener og Francke). Pietistene forstod kristendom som levende tro på Kristus som var livsforvandlende i sin natur.
 - Puritanismen var en reformert protest mot the Church of England, og kan framstod som en middeelveg mellom protestantisk ortodoksi og pietisme. Ville (som pietismen) reformere kirken.

SPENNINGER (ortodoksi og pietisme)

- Fordi evangelikalismen har fått impulser både fra protestantisk ortodoksi og pietisme/puritanisme, finnes det en spenning i evangelikal kristendomsforståelse.
 - Pdes. rett bibelforståelse og lære
 - Pdas. fokus på det kristne liv og misjon
- Det finnes i hovedsak to måter å forholde seg til denne spenningen på:
 - Leve med en dualisme der man gjør teologi til en rasjonell sak atskilt fra fromhetsliv og erfaring (som teologer ved Princeton og Amsterdam)
 - Forsøke å integrere fromhet, fornuft og erfaring (som ledere under de store vekkelser)

SPENNINGER (De store vekkelser)

- De store trans-Atlantiske vekkelser på 17- og 1800 tallet var evangelikale bevegelser
- Skiller gjerne mellom den første og den andre store vekkelser
 - Den første store vekkelser (siste halvdel av 1700-t.)
 - Den andre store vekkelser (1795-1810)

SPENNINGER (De store vekkelser)

- Svært forskjellige personligheter
 - Von Zinzendorf i Tyskland
 - John og Charles Wesley i England
 - Howell Harris i Wales
 - George Whitefield og Jonathan Edwards i Amerika
 - Svært forskjellige personligheter
- Wesley og Edwards var de store teologene som forente både en forstandsmessig og en erfaringsmessig tilnærming til troen!

SPENNINGER (De store vekkelser)

- Felles for alle disse var:
 - Omvendelse som en nødvendig troens erfaring
 - Nød for menneskers frelse
 - Ofte et sterkt sosialt engasjement
 - Vektlegging av fromhet og hellighet

SPENNINGER (De store vekkelser)

- Den andre store vekkelser vokste ut av den første
- Sentrale personligheter: James McGready, Timothy Dwight, Francis Asbury, Charles Grandison Finney
- Betonte den frie vilje og hellighet sterkere enn i den første vekkelser
- Sosiale konsekvenser: Motstand mot slaveriet, fremme av kvinners rettigheter og forbedring av urbane fattiges kår

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Ved Old Princeton utviklet det seg i kontrast til vekkelser-evangelikalismen en ev. teologi med røtter rasjonalisme og reformatorisk skolastikk
- Sentrale personer: Charles Hodge og Benjamin Warfield
- Sentralt: Læren om bibelens ufeilbarlighet.
- Bibelen forstås som en bok av guddommelige fakta som kunne (ut fra rette forutsetninger) forstås med fornuften

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Oppsummering: Edwards og Wesley valgte strategien: ”integrasjon”, mens Hodge og Warfield en mer ”dualistisk” strategi ved å betone rasjonalismen – og nedvurderte erfaringen.
- Ved Amsterdam Universitetet utviklet Abraham Kuyper og Herman Bavinck en evangelikal teologi (m/ en lære om Skriften) som var åpnere og mer fleksibel i møte med modernitetens utfordringer.

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- I møte med 1800-t. sosiale, kulturelle og vitenskapelige utfordringer utviklet evangelikalismen seg både i en mer liberal og en konservativ retning.
- De liberale var mer åpne for å forene nye tanker og ideer med kristen tro og teologi enn de konservative. De liberale overtok mer og mer overgivelsen til "the radical social reform".
- Konservative evangelikale på beg av 1800-t. var sosialt optimistiske (jf. Finney-sitat s. 18) mens Moody-sitatet er preget av kulturell pessimisme.

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Denne pessimisme også synlig i den dispensasjonalistiske eskatologi som utviklet seg etter den am. borgerkrig
 - Før borgerkrigen var evangelikale postmillennianister (tusenårsriket ville vokse fram i verden gjennom kirken)
 - Premillennianismen argumenterer med at Kristus kommer igjen og oppretter sitt rike som en guddommelig intervensjon.
 - Læresystemet "dispensasjonalisme" ble utviklet i England av John Nelson Darby midt på 1800-t.

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Dispensasjonisme er "premillennianism with a difference" og like mye et hermenevtisk system som et eskatologisk
 - Historien delt inn i 6/7 "dispensations", tidshusholdninger som hver har spesielle karaktertrekk i Guds behandling av menneskene
 - GT's profetier om Israel vil gå bokstavelig i oppfyllelse
 - Kirkens opprettelse er en parentes i den profetiske timetabell. Ved Kristi første komme vil de sanne kristne rykkes bort, og først da vil det være rom for den profetiske oppfyllelse av profetiene om Israel
 - Etter den store trengselstid vil Kristus komme synlig igjen til denne jord og opprette sitt fredsrike

SPENNINGER (Teologiske trekk)

○ Framveksten av fundamentalismen

- Begrepet referer seg til ti antiliberale artikler publisert av Amzi Dixon og Reuben Torrey, med navnet *The Fundamentals: A Tesimony to the Truth*.
- Fra disse artiklene stammer "the five fundamentals of the faith":
 - Skriftens verbale inspirasjon
 - Tro på jomfrufødselen
 - Kristi stedfortredende forsoning
 - Kristi legemlige oppstandelse
 - Kristi plutselige og synlige andre komme

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Hvordan forstå den evangelikale fundamentalismen?
 - E. Sandeen: Fundamentalismen er foreningen av Princeton-teologien om Skriftens ufeilbarlighet og dispensasjonalismen
 - G. Marsden: Framhever "victorious life"-vingen av hellighetsbevegelsen og vekkelsestilhengerne i Moody-tradisjon som sentrale elementer
 - H. Knight: Fundamentalismens kjennetegn:

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Henry Knight III: Fundamentalismens kjennetegn:
 - Kampen for Skriftens ufeilbarlighet
 - Dispensasjonalistisk eskatologi
 - Oppmuntrer til evangelisering, men ikke til sosialt engasjement
 - Anti-intellektuell – selv om den er rasjonalistisk i holdningen til Skriften
 - Separatistisk da den bryter fellesskapet med kristne som ikke holder seg til lærens sannhet

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- I 1940-årene oppstod det spenninger innen den fundamentalistiske bevegelse. Utbryterne kalt "neo-evangelikalism". Sentrale tanker:

- Dispensasjonismen ikke eneste ortodokse eskatologi!
- Oppgjør med de separatistiske holdningene. Billy Graham framstod som lederskikkelse i denne sammenheng
- Oppgjør med anti-intellektualismen: Sentrale teologier: Henry, Carnell, Ramm
- Oppgjør med den sosiale likegyldighet

SPENNINGER (Teologiske trekk)

- Samtidig som fundamentalismen vokste fram, oppstod også den pentekostale tradisjon:
 - Fundamentalismen er opptatt av å etablere læremessig sannhet separat fra erfaring.
 - Pentekostalismen vektlegger at lærestandpunkt er erfaringsmessige realiteter (=en radikal utgave av strategien "integrasjon")
 - Den dispensasjonalistiske fundamentalisme så på mirakler og overnaturlige nådegaver bevitnet i Bibelen som nødvendige for Skriftens tilblivelse. De pentekostale så på erfaring av Ånden (åndsdåpen) og nådegaver (sp. tungetale) som utrustning til tjeneste og nødvendig i kampen mot djevelen
 - De pentekostale utviklet en modifisert og mer "optimistisk" utgave av dispensasjonalismen!

HISTORISK OVERBLIKK

- Den protestantiske krise og framveksten av fundamentalisme 1870-1930
- Evangelikalismen etter 1930

Gjennomgang av kapitlet: Historical overview i
G.M. Marsden: Understanding
Fundamentalism and Evangelicalism

Lars Råmunddal

Introduksjon

- Marsdens definisjon av "fundamentalisme" og "evangelikalisme":
 - En "fundamentalist er en evangelikal som er sint på noe"
 - "American fundamentalist" = er en evangelikal som er militant i opposisjon mot liberal teologi
 - Problem: ikke klart definerte organisasjoner, men bevegelser

Kort historisk riss

- 1800- tallet = Et evangelikalt USA
 - preget av vekkellesbevegelse 17 og 18 tallet
 - preget alle protestantiske kirkesamfunn
- 1870-1920 Kulturell krise
 - Splittet i to: liberal teologi og trad. evangelikal konservativ
- 1920 årene fundamentalismen
 - Militant fløy innen evangelikal bevegelse
 - Høydepunkt midten av 20 årene- bred gruppering
- 1930-1960. Separatist fra trad. Konfesjoner
 - adskilt fra hellighetsbevegelsen og den pentekostale retning.
 - Ofte baptist og "tidshusholdningslære"

Når de evangelikale regjerte 1865-1890

- Stemning av postmillennianisme før Borgerkrigen
 - Reformert preget av kristendom
 - Slaveri - et hinder for at USA skulle bli en rettfærdig nasjon
- Den "gyldne" tidsalder
 - Utvendig blomstret protestantismen
 - Kristen nasjon - sett av verdier som preget nasjonen
- Et evangelikalt rike
 - preget av dyktige evangelikal ledere som ved vekkelser og religiøse organisasjoner. Stod imot sekularisering
 - Store kirkesamfunn : 3 doble medlemstallet fra 1860-1900
 - Stor grad av evangelikalt fellesarbeid, søndagskole, misjon

Sosiale kriser: Urbanisering og sekularisering

- Intellektuelle utfordringer - Darwin og bibelkritikk
- Tid preget av massiv urbanisering - mindre sosiale bånd
 - Innvandring av arbeidere fra katolske områder
 - Religiøs pluralisme
- Sekularisering - mindre religiøs innflytelse
 - Høyere utdanning - universitetene/ tysk innflytelse - Darwinisme
 - Politikk og forretningsliv

De evangelikale ”stjernene”

- Folk flest hadde lojalitet til de kjente predikantene
- Henry Ward Beecher
- Phillip Brooks, Josiah Strong
- Dwight Moody 1837-1899
 - Ruin by sin, Redemption by Christ, Regeneration by the holy Ghost
 - ”God has given me a lifeboat and said to me: Moody Save all you can !”
 - Overgang til premillenianisme
 - 1886 Moody Bible Institute
 - Student Voluteer Movement 1886

”Tiden for Korstogene” 1890-1917

- Tid preget av store frivillige bevegelser og korstog
- Moody startet opp i YMCA
 - Senter for evangelisering av yngre personer som flyttet til byene.
- Misjon og misjonsorganisasjoner
 - Gylden tid for misjon
 - Søndagskole bevegelse
 - Christian Endeavor Society 1881
 - ” I promise Him I will strive to do whatever He would have me to do”- 1910: 3.5 mill medlemmer
- Korstog imot alkohol og sabbat-overholdelse

Sosial involvering og tilbaketrekking

- Nye sosiale problemer i byene
- Progressiv politikk - demokratene
- Ny bølge av sosial omtanke i kirkene.
 - Social gospel
 - ofte knyttet til liberal teologi
 - "The great reversal" in den evangelikale bevegelse - mindre fokus på sosial reformer - konservatisme

Nye utgangspunkt og respons fra de konservative 1865-1917

- Overflaten : framgang, velstand
- Under: en nye forståelse av evangeliet
- Liberalisme og modernisme
- Bevegelse skapt for å redde protestantisme imot kritikk (Darwin, bibelkritikk, nye vitenskaper)
- Tre strategier for ” å redde troen”
 - Guddommiggjøre historiske prosess - Gud forandrer historiske prosesser
 - Betoner det etiske- Walter Rauschenbusch
 - C. Sheldon In his steps 1896 ” WWJD”
 - Viktigheten av religiøse følelser

Konservative reaksjoner

- Debatt 1870-80 om Darwinisme
 - Evolusjon gjennom naturlig utvalg
 - Strid om skriftens sannhet
- Reaksjon: Princeton Theological Seminary
 - Hogde & Warfield : Absolutt ufeilbarlighet og feilfri Bibel
 - Debatt i etterkant - flere liberale seminar
- Nye konservative bevegelser
 - Tidshusholdslære (Dispensasjonalistisk premillenanisme)
 - Hellighetsbevegelsen
 - Pinsebevegelsen
- Tradisjonelle immigranter
- Afro-amerikansk evangelikalisme

Fundamentalismens framvekst

- 1. verdenskrig og patriotisme
 - Påvirket sterkt hvite protestantismen
 - Patriotisme og agitasjon for krigen.
- Etterkrigsreaksjon. Antiklimaks
 - Under krigen = sammenbindene effekt
 - Bitter reaksjon - frustrasjon
 - Framskyndet sekulariseringen- media og markedføring - Jazz age

Fundamentalismen imot modernismen 1918-1920

- Konflikten mellom liberal teologi og mer konservative ble tydeligere
- Fundamentalismen
- 1919 World Christian Fundamentals Association
- 1920 Curtis Lee Laws editir i Watchman-Eximnator ” To do battle for the Fundamentals”.
- ”Fundamentals” samling av skrifter

Den evangelikale fundamentalismens særtrekk

- 1. Mistro til akademisk tenkning og vitenskap som iblant er gjennomgående anti-intellektualisme
- 2. Et mekanisk syn på bibelens inspirasjon – som ofte nedtonet det menneskelige element
- 3. En naiv, nesten vitenskapelig respekt for *King James Version*, i praksis er den kvasi-inspirert
- 4. En bokstavelig tolkning av Bibelen som leder til en utilstrekkelig hensyn til poesi, metaforer og symboler

Den evangelikale fundamentalismens særtrekk

- 5. Separatistisk ekklesiologi + forkastelse av den økumeniske bevegelse og KV
- 6. Militantisk holdning mot modernistisk teologi og kulturell forandring
- 7. Nedtoning av evangeliets sosiale konsekvenser
- 8. Premillennianistisk eskatologi
- 9. Nød for "sjelenes frelse"

Evangelikalismen etter 1930: Viktige fakta

- Tiårene etter 1930 gjenoppstår evangelikalismen som kulturell kraft i USA: kalt ny-evangelikalisme
- I tiårene før 1930 var det kampen mellom fundamentalistene og modernistene som dominerte
- 1976: "The Year of the Evangelicals", iflg. Newsweek

Ny-evangelikalismen etter 1930: Viktige fakta

- Sentrale personer: Billy Graham, Carl F. H. Henry (tradisjonen fra Moody, Finney, Edwards)
- Grahams base var positive fundamentalister som i 1942 stiftet: National Association of Evangelicals (hadde i 1947 30 kirkesamfunn som medlemmer)
- Bladet: Christianity Today og nye organisasjoner (som Youth for Christ)
- De sentrale lederne (som Graham, Ockenga, Wright) i den ny-evangelikale bevegelse kom fra institusjoner som: Wheaton College, Moody Bible Institute, Dallas T.S., Gordon College and Seminary

Ny-evangelikalismen etter 1930: Teologiske aspekter

- Etter 2. verdenskrig beg. teologer med basis i den fundamentalistiske tradisjon å orientere seg bort fra den dispensasjonalistiske endetidslære og for et positivt sosialt program (Henry)
- Fuller-seminaret, stiftet 1947, preget av nyorienteringen
- I 1957 blir Graham (pga.syn på KV) fordømt av fundamentalistene. Skillet klart mellom fundamentalister og ny-evangelikale

Ny-evangelikalismen etter 1930: Uro og splittelse

- Ulikt syn på Vietnam-krigen splittet de ny-evangelikale
- Progressive ny-evangelikale utilfreds med den "gamle" inerrancy"-læren om Bibelen. Mente at Bibelen måtte tolkes ut fra sine sanne forutsetninger
- Moral Majority, Jarry Falwell, på 1970-tallet, bl.a. med kompromissløs støtte til staten Israel

Ny-evangelikalismen etter 1930: Splittelse og nye retninger

- En voksende karismatisk bevegelse (1979 så 19% av alle amerikanere på seg selv som karismatiske eller pentekostale!)
 - Den karismatiske bevegelse ble "a major shift in evangelicalism". Plukket opp et viktig aspekt i den tidlige vekkes-evangelismen: personlig spiritualitet
 - Kraften i bevegelsen og veksten skyldes ikke sentralt lederskap, men betydningen av mindre fellesskap/grupper
 - Fokus rettet mot erfaringssiden av troen: Jesus-erfaring, den iboende Ånden og de terapeutiske aspekter
 - 1970- og 80-årene storhetstiden for TV-evangelister som: Roberts, Swaggert, Bakker, Robertson (OBS! de fleste med seksuelle eller finansiell "overtramp")

Ny-evangelikalismen etter 1930: Sluttcommentarer

- Organisatorisk ser den evangelikale bevegelse (1900-t.) ut som middelalderens feudal-system: Ledende evangelikale har bygd opp imperier som krevde lojalitet av tilhengerne
- Evangelikalismen gjennomgående sterkt individualistisk
 - Lite syn for kirken (ekklesiologien) – også det lokale fellesskap
 - Individier fri til å forlate/velge menigheter som de ønsker
- Enheten i den amerikanske evangelikalismen skyldes eg. "the denial of the authority of traditions"
- Bevegelsen avhengig av "free enterprise and popular appeal"

Evangelikalt sideblikk ut over USA

- Med en viss rett kan det sies at Europa transporterte protestantismen m/pietisme og puritanisme til USA, og fikk evangelikalismen tilbake
- Den amerikanske evangelikalismen spredt i gjennom vekkelser og misjon (f.eks. Franson!)
- Den kristendomsform som har utviklet seg i norske frikirker og bedehus har fanget opp i seg mange av de evangelikale kjennetegnene og kampsakene

Sideblikk

- Evangelikale kristne finnes i Norge både innenfor folkekirken, den lavkirkelige bedehusbevegelse og frikirkene.
- Evangelikale kristne har i Norge (som ellers i verden) funnet en fellesnevner i *Lausannepakten* fra 1974 og i den sk. *Lausanne-bevegelsen*
- *Den evangeliske allianse* har også samlet mange evangelikale kristne. Både Lausanne-bevegelsen og Den evangeliske allianse har nå inngått i *NORME*

EVANGELIKAL KRISTOLOGI

Gjennomgang av kapitlet: The uniqueness of Jesus Christ, i:
Alistar McGrath: A Passion for Truth

Lars Råmunddal

Introduksjon

- Grunnen til at kristendommen er unik blant verdens religioner:
 - Den historiske figur som står i sentrum: Jesus Kristus (Kristendommen er "kristosentrisk")
- Evangelikalismen betoner im. ikke bare det unike (uniqueness), men også det "endelige" og absolutte (definitiveness) personen Jesus Kristus
- *"Christology plays a decisive role in evangelical theological and spiritual reflection, and gives evangelical theology both its intellectual coherence and evangelistic an spiritual focus", McGrath s. 49*

Introduksjon

- Teologisk talt er evangelikale talsmenn for *den spesiell åpenbaring* med universell gyldighet
- Den endegyldige autoritet blir lagt til Guds selvåpenbaring i Jesus Kristus (ikke til fornuften, erfaringen, eller annet)
- Problemstilling: Hvilken plass og rolle har Kristus i forhold til den kristne tro?

Hva grunner den autoritet Kristus har seg på?

- Tese: Den autoritet Kristus har har sin basis i Jesus Kristus selv, hans person og verk. Iflg NT er den endelig legitimering av hans autoritet Gud selv – som har oppreist og opphøyet Kristus og i det godkjent hans tjeneste
- Teologiens historie kan vise mange eksempler på forsøk på å grunnlegge en autoritetsforståelse basert på eksterne prinsipper og forhold.

Kristi autoritet

- Sentralt i vestlig kultur fra opplysningstiden står prinsippet om fornuften (ratio) som øverste dommer og autoritet, jf. Kant, Lessing
- Hovedfokus da blir *Jesu lære* som underkastes eksisterende, etablerte og kulturbestemte moralske prinsipper
- Jesus blir da ikke sett på som en som *etablerer* moralske verdier, men som en som *reflekterer* det moderne mennesker ser på som akseptable moralske verdier

Kristi autoritet

- Faren med denne innfallsvinkelen til kristologien er "narcissismen" – dvs. man ønsker å tilbe sin egen likhet
- Den moderne vilje til kontroll/makt (jf. Nietzsche) resulterer i at man "tar kontroll over Kristus" – enten ved å tegne et akseptabelt fasadebilde av ham eller at man legger til grunn regler for vurdering av ham som bygger på moderne tenkning og kultur
- Sentralt i evangelikalismen er viljen til å være tro NTs vitnesbyrd om Kristus – som er sterkt "mot-kulturelt" på dette punkt

Hvordan vurdere viktigheten av Jesu person og gjerning?

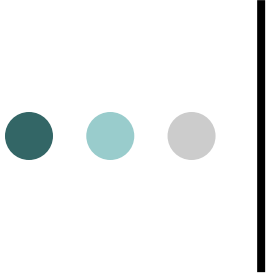
(The significance of Jesus Christ)

- Grunnleggende evangelikalt standpunkt: Jesu person og gjerning er både *konstituerende (constitutive)* og *forbilledlig (illustrative)* for det kristne liv
- Innebærer at kristent liv (existence) er mulig ene og alene på basis av Jesu liv, død og oppstandelse
- Naturen og formen dette liv er virkeliggjort i Jesu eget liv

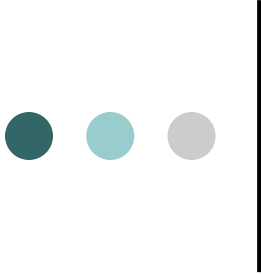
1. Den åpenbaringsmessige betydning Jesus Kristus har

- Åpenbaringsbegrepet i NT har betydningen å "avdekke", "vis", "gjøre kjent" og er knyttet til Jesu person og gjerning som åpenbarer Gud
- Sentrale skriftsteder
 - Heb 1,3: Han er en utstråling av Guds herlighet og bildet av hans vesen
 - Kol 1,15: Han er den usynlige Guds bilde

Jesus som "åpenbaring"

- Må skille mellom "åpenbaring fra Gud" og "åpenbaring av Gud"
- Forskjellen mellom islamsk åpenbaringsforståelse og kristen.
- Koranen åpner hver sura med "qul"=si/ som går på hva erkeengelen Gabriel sa til Muhammed. Derfor er Koranen det sentrale
- For kristne er Kristus inkarnasjonen og selvåpenbaringen av Gud. Derfor er Kristus og ikke "boken" det sentrale

Jesus som "åpenbaring"

- Alternativt utgangspunkt for autoritetsforståelsen er *mennesket selv*, dvs. erfaring, fornuft, osv.
- Opplysningstidens og modernismens prosjekt er eg. en *flukt fra autoritet* (som må forstås på historisk grunnlag)
- Den evangeliske (bibelske) åpenbaringsforståelse er en direkte utfordring av all menneskelig autoritet
- Axiomet at "bare Gud kan åpenbare Gud" er like fundamentalt som aksiomet at "bare Gud kan frelse"

2. Den soteriologiske betydning Jesus Kristus har

- Grunnleggende sannhet i NT: Frelsen gjort mulig og tilgjengelig gjennom Jesu død og oppstandelse
- Forskjell til Islam – der frelse er brukt kun en gang i Koranen. Muhammed framstår ikke som frelser!
- I NT finnes et rikt sett av bilder for å forklare betydningen av Jesu død og oppstandelse

Jesus som frelser

- Sentralt i evangelikalismen: betoningen av Jesu kors (som i Markus ev. og hos Paulus)
- Korset framstår i NT som:
 - 1) den eksklusive grunn for frelsen
 - 2) startpunktet for sann kristen teologi
 - 3) sentrum for all kristen tenkning (frelsesforståelse, etikk, antropologi, osv.)
- Finnes forsøk på (jf. P. Knitter) forstå utsagnet "Jesus er Herre" kun subjektivt (dvs. for meg) og ikke universelt (jf. også skillet: Jesus som frelser, og: Jesus som *eneste* frelser).

3. Den "etterlignende" ("mimetic") betydning Jesus har

- Jesus Kristus er ikke bare frelser, men også "prototypen" på det forløste liv
- En "exemplarist soteriology" betinger en bestemt forståelse av menneskets natur som synder (jf. Augustin/Luther – mot Pelagius) og et "ontological gap" mellom Kristus og oss
- I NT/Paulus står det å bli "likedannet" med Kristus sentralt. Gjennom tro/ny fødsel/Åndens iboende virkelighet skjer "metamorfosen"/forvandlingen

Jesu som livsforvandler

- Sentrale skriftsteder: 2 Kor 3,17-18; Rom 8,29
- Paulus appellerer de troende om å bli "imitatorer" av Kristus, 1. Kor 11,1
- Imitasjonen er en frukt av troen/livet med Kristus:
 - Formaningene i NT må forstås på denne basis
 - Å leve "ek pistos", dvs. av/ved tro, er å leve i overensstemmelse med "the structure of the existence established and defined by the history of Jesus Christ" (=en "paradigmatisk" forståelse)

4. Den "doksologiske"

betydning Jesus Kristus har

- NT viser at jødiske troende i en monoteistisk kultur tilba Kristus som Gud, Matt 28:9,17. Jf. også de første kristnes praksis i det romerske riket
- De kristologiske hymnene i NT viser også at Jesus ble tilbedt som den opphøyde Herre i tidlig-kristen tid, jf. eks. Fil 2,5ff.
- I evangelikal tro står den opphøyde Kristus og Kristi herrevelde sentralt, og har implikasjoner for synet på evangelisasjon

5. Den "kerygmatiske" betydning Jesus Kristus har

- Iflg. NT skal Kristus proklameres for verden
- Den sterke vektleggingen av proklamasjonen (gresk: kerygma) av Kristus er iflg. evangelikal tanke integrert i forståelsen av hans person og rolle
- Martin Kähler: "The real Christ is the preached Christ"
- Innholdet i proklamasjonen er den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus: Gal 1,16; 1 Kor 1,23; 15:12 . (Kristus forkynnes som Herre, Kristus og Frelser)
- I moderne teologer (som Bultmann, Ebeling, Tillich) en tendens til å minimalisere den kerygmatiske betydning Kristus har

EVANGELIKALT BIBELSYN

Gjennomgang av kapitlet: The
authority of Scripture, i: Alister
McGrath: A Passion for Truth

Lars Råmunddal

● ● ● | Introduksjon

- Arven fra reformasjonen kanskje mest tydelig når det gjelder syn på Skriften.
 - Jf. Skriften alene
- Imidlertid ikke slik at evangelikalismen er "a religion of a book".
- Det er og blir personen Jesus Kristus som står i sentrum!
- Nær sammenheng mellom "the word of God incarnate", dvs. forståelsen av Jesu person og gjerning og "the word of God in Scripture", dvs. Bibelen

HVA ER FORHOLDET MELLOM KRISTUS OG SKRIFTEN?

- Skriften fokuserer på Kristus
 - Som man bare kan lære å kjenne gjennom Skriften
 - Og som – rett fortolket/forstått – leder til Kristus
 - jf. Skriften er krybben hvor Jesus ble lagt..
- Denne høye bekjennelse om Skriften kan lede til en fristelse: å identifisere teksten med åpenbaringen
 - Skriften er en kanal for åpenbaringen, ikke selve åpenbaringen
 - Fordi Skriften ikke er Kristus, er den heller ikke Guds selvåpenbaring
- Evangelikalismen bekjenner Åndens sentrale rolle som åpenbarer av Kristus gjennom Skriften
 - Jf. eks. 1 Kor 2
 - Et trinitarisk aspekt

Litt mer om forholdet mellom Kristus og Skriften

- De fleste kristne anerkjenner at Jesu lære og undervisning har normativ status
- Evangelikale kristne står også for at troskap mot Kristus som Herre også innebærer at man aksepterer Hans syn på Skriften
 - Jf. Jesu syn på GT: som gudgitt/inspirert
 - Jf. Skriftens selvitnesbyrd

Enda mer om forholdet mellom Kristus og Skriften

- Det er en "organic" og "essential" forbindelse mellom Bibelen og Kristus iflg. evangelikal forståelse
 - Altså: ikke enten Kristus eller Skriften
 - Bare Skriften leder oss til sann kunnskap om Kristus.
 - Bare NTs skrifter er av kirken anerkjent som "kanonisk" autoritet!
 - Det er Kristus som gir Skriften enhet

HVORDAN BEGRUNNE OG FORSVARE SKRIFTENS AUTORITET?

- Kirken har alltid betraktet Skriften som autoritativ: den *er* der (de facto)
- I oldtid og middelalder var denne autoritet ”opplagt”, og basis for store teologer og systemer, og for spiritualitet
- I moderne tid har det blitt reist spørsmål til denne autoritet.
- Har gjort at ulike *”forsvars” teorier er blitt framsatt for å lage ”de jure”* forsvar for en autoritet som *”de facto”* alltid har funnes i kirken.

Skriftens autoritet 2

- Slike forsvarsteorier vil som regel være knyttet til en bestemt tids "paradigmer" (slik Warfield/Princeton –var influert av den skotske common sense-filosofien)
- I moderne/postmoderne tid har mange problemer med "Skriftens autoritet" fordi det reises spørsmål om konseptet "autoritet" i seg selv
- Å holde fast ved en virkelighetsforståelse som har rom for en ekstern autoritet, er utfordrende i en tid ved vektlegging av autonomi og selvutvikling

Begrunnelse for Bibelens autoritet	McGrath	Lausanne-pakten /Stott	Chicago-erklæringen
Inspirasjon	Bibelen er vitnesbyrd om Guds historiske åpenbaring	Guddommelig inspirasjon (både på ord og personnivå) Det eneste skrevne Guds ord	Ord-inspirasjon om ikke bare handler om liv og lære, men også historiske og geografiske opplysninger (Ikke mekanisk!)
Forhold til åpenbaringen	Guds selvåpenbaring	Guds åpenbaring i Skriften	Skriften "er" (dvs. står svært nær) åpenbaringen
Forhold til Kristus	i Kristus (som er den "primære" åpenbaringsformidler)	og i Kristus (sidestilles)	Betoning av Åndens inspirasjon av forfatterne (Skriften før Kristus??)
Autoritet	De facto autoritet, Dvs. - autoriteten har alltid vært der - har en objektiv og en subjektiv side	Bibelen er uten feil i alt den slår fast og eneste ufeilbarlige norm for liv og lære Gjennom Skriften taler DHÅ i dag	Ufeilbarlig og guddommelig autoritet Gitt i og med inspirasjonen og åpenbaringen De jure autoritet

Skriftens autoritet som frigjørende

- Det evangelikale standpunkt er å ikke tillate noe "utenfra" bli norm for hva som er sann kristendom
- Historien har mange eksempler på hva som skjer når noe "utenfra" blir normgivende og bestemmende
 - McGradh viser til Eusebius' "Rome-theology"
 - + Den tyske kirkes historie under Hitler

Skriftens autoritet

- Bibelen kan bli "fanget" av de som påstår at de vil redde den!
- Eksempel: de engelske biskop John Selby Spong med boken: *Rescuing the Bible from Fundamentalism* (1991) s 64-65,
- som viser at Bibelen blir "befrikk" bare med det resultat at den på nytt blir "fengslet" av de siste kulturelle normer blant den kulturelle liberale elite i England.
- *"This is no liberation; this is merely a change in dictators"*, s. 65

Bibelens autoritet i forhold til andre autoriteter

- Forholdet mellom skriften og andre autoriteter har vært gjenstand for diskusjon.
- Evangelikal teologi understreker at skriften har større teologisk vekt enn kulturen, erfaringen, fornuften og tradisjonen.
- Den liberale tradisjon har vektlagt kulturen og erfaringen for å sikre seg "universelle" fundament.

KONKURRERENDE AUTORITET

	KULTUREN	ERFARING	FORNUFTEN	TRADISJON
Termen	Den vestlige kultur framheves som den "fremste"	Av: ex-perentia: det som kommer ut av å reise gjennom livet. Moderne tid: den subjektive/indre erfaring	Ratio/"fornuft" = menneskets evne til å tenke Rationalisme=eksklusiv tro på fornuften som øverste autoritet	1) T.= lærestandpunkter og kirkeskikker som får autoritet ved siden av B. 2) T.=historien om lesningen, tolkningen og kjempingen med B.
Prosjektet	Gjøre kristendommen kulturelt relevant	1) Liberal teologi: Erfaring er en fundamental ressurs for kristen teologi 2) Evangelikal teologi: Kr. teologi = en ramme som menneskelig er-faring kan tolkes innenfor	Opplysningstidens ideal: den universell fornuftens gyldighet I dag er tanken om den ene rasjonalitet uavh. Av tid og kultur – oppgitt Flere rasjonaliteter	1) En autoritet i forlengelsen - og ved siden av – Bibelen 2) Klargjøring av ens egen tids og kultur forutsetninger og metoder i B.tolkningen
Verdier/normer	Liberalisme Pluralisme	Det erfarte er rett, dvs. det har "åpenbaringsverdi"	Det som stemmer med et sett av fornuftskriterier er rett	Det som er i samsvar med en bestemte trad. holder deg innenfor
Vurdering	-Imperialistisk -Å gjøre kr.d. relevant i en kul-tur gjør den irrele-vant i en annen -En kulturelt relevant kr.d innebære at den går ut på dato (jf. W. Inge sitatet s. 70)	-Kan reises spørsmål ved gyldigheten av "common core experience"-teorien (Tillich/Tracy) -I teologiske spørsmål ikke slik at det erfarte er det rette. Luther: det erfarte må tolkes/forklares -Se lysbilde 11	-Bekreftede ratio/fornuften som en gudgitt egenskap som teologien gjør bruk av i vid skala!! -Kjemper mot all rasjonalisme som etablerer en autoritet ved siden av åpenbaringen	1) Katolsk standpunkt som evangelikale ikke bekrefter 2) At tolkningstradisjonen verdsettes, innebærer ikke at B. ikke leses individuelt eller at man ikke har tatt feil i bibel-tolkningen

Mer utfyllende om ”erfaring” som autoritet

- Evangelikalt standpunkt i forhold til erfaring:
 - 1) Kristen teologi har *erfaring som adresse* – ikke bare forstanden (jf. Luther: erfaringen av å være synde – før erfaringen av frelsens gleder)
 - 2) Kristen teologi *tolker erfaringen*. Eks. menneskets lengsel etter ”noe dypere” (jf. Augustin)
 - 3) Kristen teologi tilbyr *å forvandle erfaring* (transform experience)

EVANGELIKAL HOLDNING TIL MODERNE BIBELKRITIKK

- Problemstilling: Hvordan kan evangelikale holde fast ved Bibelen som Guds autoritative ord i møte med moderne kritiske synspunkter og metoder?
- Ulike måter å respondere på:
 - Gi opp særegne evangelikale standpunkt i synet på Bibelens autoritet
 - Se på all bibelkritikk som uansvarlig og irrelevant
 - Fastholde historiske kritiske metoder som legitime og nødvendige, men avvise en "ubibelsk" virkelighetsforståelse

Moderne bibelkritikk 2

- Den evangelikale ”veg” i forhold til moderne bibelkritisk metode
 - Evangelikale teologi tar ”the incarnational principle” (dvs. Guds selv-åpenbaring i historien) på alvor
 - Evangelikale teologier har bidratt positivt i å utvikle historiske metoder i lesningen av Bibelen
 - Alle historiske metoder har sine begrensninger

Moderne bibelkritikk 3

- Hva gjør evangelikale dersom kritiske "funn" står i motsetning til ev. syn på Bibelen?
 - "Negativ" reaksjon: Viser til (med rette) begrensningene i metodene. Eks. under og profeti
 - "Positiv" reaksjon: Utfordres til å revurdere sin egen forståelse og egne "presuppositions".
 - Evangelikale har like mange slike – som alle andre!

Moderne bibelkritikk 4

- Sentralt anliggende: Nødvendig å skille mellom *hermeneutikk* og *autoritet*
 - Eksempel: Synet på forfatterskap av 2 Peters brev
 - Økende oppmerksomhet på dette innen evangelikal bibelforskning
 - McGrath: *A total commitment to biblical authority need not, some would argue, commit a scholar to a particular approach to biblical interpretation.*

BIBELSYNET OG DEN PERSONLIGE ERFARING

- Evangelikal overbevisning: *Når Bibelens ord forkynnes og mottas som Guds ord, taler det til menneskers behov og livssituasjon med en kraft og relevans som bekrefter dens indre Gud-gitte autoritet.*
- NT viser at Jesu autoritative forkynnelse først ble *erfart*, deretter *forklart*
- Det evangelikale vitnesbyrd er at Skriften kommer til oss som det "selv-autentiske" og overbevisende Guds ord.

Bibelsyn og personlig erfaring 2

- McGrath s. 102: *Scripture, as vi have seen, possesses a strongly objective dimension, in that it tells us about the way things are; it also possesses a subjective component, through which it offers to transform our inner lives – an offer which, in the evangelical experience, is more than justified, and leads to an emphasis upon evangelicalism as the means by which others might share in the same “transforming friendship” (James Huston).*

Til refleksjon og diskusjon

- Drøft McGrath's påstand om at evangelikalismen ikke er "a religion of a book" i lys av evangelikalismens historie....
- Gjør rede for og drøft hva forholdet mellom Kristus og Skriften er, iflg. McGrath.
- Gjør rede og drøft hvordan man fra evangelikalt hold kan begrunne og forsvare Skriftens autoritet i dag, iflg. McGrath.
- Hva bør evangelikal holdning til moderne bibelkritikk være, iflg. McGrath?
- Hva betyr den personlige erfaring av bibelordet for evangelikalt syn på Skriftens autoritet og aktualitet?

EVANGELIKALISMENS FORHOLD TIL MODERNISME OG POSTMODERNISMEN

Gjennomgang av kapittel 4: Evangelicalism and postmodernism

I McGrath: A Passion for Truth

Lars Råmunddal

Intensjon med kapitlet

- McGrath's intensjon med kapitlet er å vise hva som skjer dersom kulturstrømningene modernisme og postmodernisme får innflytelse over hvordan den kristne tro oppfattes, formidles og forsvares. Dessuten peker han på utfordringer både modernismen og postmodernismen utgjør for evangelikalismen.

Hva er modernisme og postmodernisme?

- Termen kom i bruk på midten av 1970-tallet
- Nå er termen vanlig i bruk, selv om det er en pågående debatt om innholdet i den
- De fleste er enige om at fenomenet "postmodernisme" må sees på som en reaksjon på opplysningstidens paradigme

HVA VAR SPESIELT MED OPPLYSNINGSTIDEN?

- Rundt 1750 foregår et intellektuelt og kulturelt paradigmeskifte i Europa og Nord-Amerika.
- Opplysningstiden kom til å få store konsekvenser for synet på religion/ *kristendom* i disse regionene.
- Sentralt i opplysningsfilosofien:
 - Den menneskelige fornuft (ratio) var i stand til å fortelle oss det vi trenger å vite om religion og moral.
 - Spørsmålet om overnaturlig åpenbaring er irrelevant
 - Jesus blir sett på som en av de andre religionsstiftere og lærere

Opplysningstidens påvirkning av evangelikalismen (1)

- Hvorfor og hvordan evangelikalismen er blitt dypt influert av rasjonalismen i opplysnings- filosofien, er et debattspørsmål
- Finnes de som mener at protestantismen er en forutsetning/årsak for opplysningstiden
- Interessant: I land der opplysningstenkningen fikk lite innpass (Spania, Hellas og Italia) er evangelikalismen nesten fraværende, mens den er utbredt i land opplysningspregede land som Tyskland, England, Skotland og Amerika

Opplysningstiden og evangelikalismen (2)

- I USA utviklet en moderat utgave av opplysningstenkningen seg i allianse med reformert teologi (jf. Princeton-teologien)
- "The philosophy of common sense" forente disse to strømningene
- Charles Hodge (1797-1852) var eks. dypt påvirket av opplysningstidens tenkning
- D. Bloesch argumenterer for at ev. tenkere som C. F.H. Henry, F. Schaeffer og N. Geisler er sterkt påvirket av "rationalist spirit".

Opplysningstiden og evangelikalismen (3)

- Bloesch's kritikk (McGrath: s.170):
 - "The uncritical use of the phrase "logically consistent" reinforces Bloesch's fundamental criticism that this tradition, emanating from Protestant scholasticism and the Old Princeton School, places a questionably high "confidence in the capacity of reason to judge the truth of revelation."

Opplysningstiden og evangelikalismen (4)

- Farene med modernismens påvirkning
 - Reduserer Skriften til en "a code book of theological ordinances"
 - Kan gjøre sannheten om den guddommelige åpenbaring avhengig av det falne menneskets fornuft
 - Innfører "extra-biblical" normer for å bedømme det bibelske vitnesbyrd

Opplysningstiden og evangelikalismen (5)

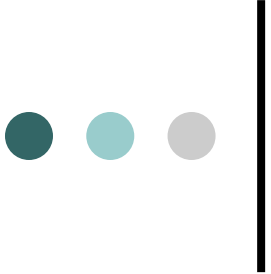
- Det som har skjedd med ”moderne” evangelikalisme – har sin (illustrative) parallell i oldkirken!
- I sin iver etter å formidle og forsvare evangeliet kom oldkirkelige apologeter til å bruke den greske filosofien språk og tankegang.
- Resultat: Dialogen endte opp med en kristendom som var sterkt influert av gresk-hellenistiske ideer og verdensanskuelse.

Opplysningstenkningens konsekvenser for evangelikal ismen (1)

○ SKRIFTSYNET

- Har vært en tendens i ev. til å betrakte Skriften som en kildebok for kristne læresetninger, og dermed overse dens narrative karakter.
- I dag er det innen ev. mange som gir til lyd for å ha mer følsomhet overfor Skriftens "egen" natur – som fortelling

Opplysningstenkningens konsekvenser for evangelikal- ismen (2)

○ SPIRITUALITET

- Spiritualitet har innen ev. vært forstått som *evne til å forstå* den bibelske tekst; å forstå dens historiske bakgrunn og mening for oss i dag.
- Grunn: I forhold til katolsk og ortodoks kristendomsforståelse – er protestantismen sterkere påvirket av opplysningstidens tenkning (og mer rasjonelle holdning til Skriften)
- Utfordring: Utvikle en bibelsk spiritualitet som utfordrer hele mennesket: forstand, følelser, vilje og kropp (jf. R. Banks: s. 175)

Opplysningstenkningens konsekvenser for evangelikal- ismen (3)

○ APOLOGETIKK

- Den vestlige verdens evangelikalisme har i stor grad knyttet forkynnelse og trosforsvar opp mot troen på fornuftens evne til å overbevise
- Problem: Modernismens fallitt + utilstrekkeligheten i den ikke-vestlige verden
- Utfordring: Gjenoppdage NTs forståelse av forkynnelse og apologetikk

● ● ● | Opplysningstenkningens konsekvenser for evangelikal- ismen (4)

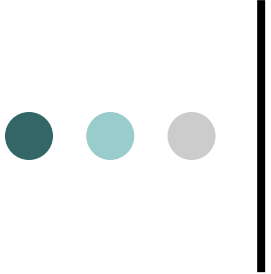
○ EVANGELISERING

- Evangelisering har blitt forstått som: å overbevise mennesker om sannheten. Sannhet er da en rasjonell sak.
- I Bibelen er "sannhet" en personlig eksistensiell sak – ikke bare en rasjonell eller kognitiv sak.
- Utfordring: En formidling av evangeliet som er engasjerer hele mennesket!

POSTMODERNISMEN SOM REAKSJON PÅ MODERNITETEN

- Typisk for modernistisk verdensanskuelse er at man tror på en verden som i prinsippet kan bli forstått og mestret!
- Post-modernismen (er som protestbevegelse) karakterisert av at man er fundamentalt desillusjonert av modernismens store temaer.
- Universelle temaer som sannhet, rettferdighet og realitet, betrakter man i postmodernismen som ”outmoded and questionable”

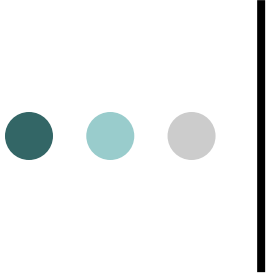
Forholdet modernitet/postmodernitet
iflg. Os Guinness (Fit Bodies, fat Minds,
1994:105)

- Det finnes ingen stor sannhet, bare sannheter
- Det finnes ingen privilegert sivilisasjon, bare et mangfold av kulturer, trosformer, normer og stiler
- Det finnes ingen universell rett, bare interesser og konkurranse mellom disse
- Det finnes ingen enhetlig (simpel) virkelighet eller universell objektiv kunnskap, bare en uopphørlig framstilling av alt "in terms of everything else"

McGrath's definisjon av postmodernisme (s. 184)

- P.m. er generelt sett en type kulturell sensibilitet uten absolutter, bestemte oppfatninger som "har behag i" pluralisme og forskjellighet, og som har som hensikt å gjennomtenke "the radical "situatedness" som den menneskelige tanke befinner seg i"

FORHOLDET MODERNISME - POSTMODERNISME

MODERNISME

- Hensikt
- Form (design)
- Hierarki
- Sentralisering
- Seleksjon

POSTMODERNISME

- Lek
- Forandring
- Anarki
- Spredning
- Kombinasjon

Oversikt (2)

MODERNISME

- Fornuften
- Vitenskapen (måle, teste, se)
- Skepsis til overnaturlige fenomener
- Objektiv sannhet
- Ideologier
- Autoriteter
- Fremtidstro

POSTMODERNISME

- Følelser, intuisjon
- Åndelige opplevelser – ja!
- Skepsis til metafortellinger
- Subjektiv tolkning
- Antiautoriteter. Kynisme
- Forbilder – medieskapte
- Fremtid??
- Nytelse – her og nå!

POSTMODERNISMENS UTFORDRING FOR KRISTEN TEOLOGI

- Problemstilling: Hvordan kan kristendommens krav om sannhet bli tatt alvorlig når det er så mange konkurrerende alternativer og når "sannhet" i seg selv er et falmende begrep?
- Dagens situasjon gir både gevinster og utfordringer for kristen apologetikk

POSTMODERNISMENS UTFORDRING FOR KRISTEN TEOLOGI (2)

- Fordel: Ikke lenger bygge apologetikk på rasjonalismens grunnvoll
 - Må knytte an til spørsmålet om ”mening” – Hvorfor eksisterer verden? Hvorfor er den som den er, osv.? Hvorfor er kristendommen relevant for samfunnet og mennesker?
- Utfordring: Kristendom er blitt akseptert – ikke fordi den er sannhet, men fordi noen betrakter den som sann! Hvordan kan man da forsvare dens eget krav på sannhet?

McGRATH'S KONKLUSJON:

- Kristendommen (evangelikalismen) kan demonstrere en høy grad av spenstighet (resilience) og sammenheng (coherence) i møte med utfordringene fra både modernismen og postmodernismen; der førstnevnte som lett ender opp i totalisering og den andre i fragmentering.

Postmodernisme og menighet...

OMRÅDE	POST-MODERNISTISK TENKNING SOM FARE....
Skriftsyn/ Åpenbarings-forståelse	Bibelen inneholder ikke universelle og evige sannheter Åpenbaringen handler om den enkeltes møte med Gud og ikke den evige Gud som formidler sin plan og vilje i Skriften
Spiritualiet (forståelse av åndelighet)	Synkretistisk åndelighetsforståelse der opplevelse av det åndelige blir det høyeste mål
Apologetikk/ forkynnelse	Grenseløs toleranse og ukritisk aksept av teologiske og etiske oppfatninger
Evangelisering	Vektlegging av subjektivt vitnesbyrd på bekostning av proklamasjon av evangeliet...
Menighetsliv - samværsformer	"Eklektisk ekumenisme"

Postmodernisme og menighet...

OMRÅDE	MODERNISMEN	POST-MODERNISMEN
Skriftsynet	Skriften en kilde primært for kristne læresetninger	Mer vekt på Bibelens narrative (fortellende) karakter
Spiritualiet	Å forstå Bibelen viktigst, dvs. det kognitive og rasjonelle	Større vekt en spiritualitet som inkluderer/utfordrer hele mennesket – forstand, følelser, vilje og kropp
Apologetikk/ forkynnelse	Fornuftens evne til å overbevise framtrede	Nye kommunikasjonsformer: Verdier som ekthet, ærlighet Betydningen av personlig erfaring/ vitnesbyrd Tema om livets mening og hensikt
Evangelisering	Sannheten er en rasjonell sak – derfor må folk overbevises om denne	Sannhet er også en eksistensiell sak En formidling av evangeliet som utfordrer hele mennesket...
Menighetsliv	Alt dette + samværsformene	Nye og mer relasjonsorienterte samværsformer

EVANGELIKALISMEN I MØTE MED DEN RELIGIØSE PLURALSIMEN

Gjennomgang av kapittel 5: Evangelicalism and
religious pluralism

I McGrath: A Passion for Truth

Lars Råmunddal

Vår problemstilling

- Hvordan skal vi i dag med utgangspunkt i den evangelikale teologis betoning av en åpenbart og universell sannhet møte/stille oss til vår samtids religiøse pluralisme – der en slik sannhet/tenkning/holdning ikke aksepteres?

Temaets aktualitet og karakter

- Pluralisme er ikke noe nytt!! Jf. situasjonen som møtte de første kristne misjonærene i den romersk-hellenistiske verden (jf. M. Green sitatet s. 201-202)
- Men av flere grunner er spørsmålet viktigere i dag enn noen gang, bl.a. fordi overgangen er kort fra politisk rettsorienterte kultur i vesten – til den teologiske proklamasjon at alle religioner er de samme.

HVA ER RELIGIØS PLURALISME?

- I historisk lys kan man si at den religiøse pluralismen (i moderne utgave) har oppstått som en følge av sammenbruddet av opplysningstidens ide om en universell kunnskap/sannhet.
- Newbegin skiller mellom pluralisme "as a fact of life" og som en ideologi.
- McGrath bruker følgende ord:
 - Deskriptiv pluralisme, i alle kulturer til alle tider
 - "Prescriptive" pluralisme som blir teoretisert og ideologisert

LITT OM RELIGIONSBEGREPET?

- Forståelsen av "religion" har i den vestlige verden vært knyttet opp til opplysningsningtidens og modernismens universaliserende virkelighetsforståelse
- "Religion" som "a third potential universal", ved siden av "kultur" og "erfaring"

RELIGIONSBEGREPET

- Religionsbegrepet har vært opphengt i den vestlige kulturs "dominans"
- Vestlig teologi har feilet i å forstå "religion" rett
- Sosiologene har greid det bedre! Jf. A. Giddins, s. 209:
 - Religion må ikke bli identifisert med monoteisme, eller noe som kontrollerer tilhengerne
 - Religion trenger ikke forklare hvorfor verden er blitt som den er
 - Religion trenger ikke bli identifisert med det overnaturlige

DIALOG OG GJENSIDIG RESPEKT (1)

- Den vestlige og ideologiserte religiøse pluralismen bygger på den forutsetning at all religion stammer fra samme kilde.
- Dette har ført til ideen om at dialog mellom religioner kan lede til en større forståelse av sannheten. De begrensede perspektiver blir komplimentert med andre.
- McGrath sier at det er på tide å frigjøre ”dialogen” fra slike forestillinger.

DIALOG OG GJENSIDIG RESPEKT (2)

- En sann dialog må bygge på *respekt* for forskjellige verdensbilder og livstolkninger - og ikke (konstruert) *enighet* om felles utgangspunkt – eller annet.
- McGrath bruker den islamske fornektelsen av at Jesus døde på et kors som eksempel på at noe som for kristne utgjør en stor historisk og teologisk sannhet – ikke kan feies under teppet i en dialog (s. 216f).
- ”Honest disagreement is no sin”, s. 217.

DIALOG OG GJENSIDIG RESPEKT (3)

- Den jødiske forfatter Jacob Neusner spør om det finnes noen reell dialog dersom man ikke avklarer forskjeller og kontroverser.
- Dialogens hensikt må være å etablere "commonalities" – for å øke felles forståelse og respekt i en sterkt polarisert verden.

Evangelikal tilnærming til religion og frelse

- Problemstilling: Hvilket teologisk fundament skal evangelikal teologi legge til grunn i møte med andre religioner i dag?
- McGraths svar er en teologisk tenkning som de aller fleste med bakgrunn i tradisjonell eller klassisk kristen teologi vil kunne bekrefte.
- En hovedsak for McGrath er sammenhengen og skillet mellom allmenn og spesiell åpenbaring – og i det forholdet mellom skapelsesteologi og frelsesteologi.

McGraths tilnærming:

- 1) Velge en dialogform som bygger på gjensidig respekt for «reelle» standpunkt/overbevisninger
- 2) Menneskets situasjon etter syndefallet
 - Gudsbehovet/lengselen ligger latent hos alle mennesker
 - Jf. spørsmålet: Hvor ødelagt er gudsbildet?
 - Fremdeles muligheter for gudserkjennelse på skapelsesplan, men ikke frelsesplan.
 - Til dette: jf. ulike syn på forholdet kr.d. og religion og ulike syn på naturlig gudserkjennelse

Grunnleggende hos McGrath

- *Skapelsesteologien:* Skapelsen vitner om Gud. Mennesket har et "latent memory" av Gud.
 - Jf. Augustins ord: "Du har skapt oss for deg selv, og vårt hjerte er urolig inn til det finner hvile i deg."
- *Frelsesteologien:* Etter syndefallet er mennesket fremdeles Guds skapninger, men synden har ødelagt for sann gudserkjennelse.

McGraths egne ord....

- "There is thus a fractured relationship with God and an unfulfilled receptivity towards God within us. Creation establishes a potentiality, which sin frustrates – yet the hurt and pain of that frustration live on in our experience."
(s. 221)

● ● ● | Forståelsen av hva frelse er
– er det helt sentrale....

- 3) Det sentrale punkt i møte med andre religioner er forståelsen av hva frelse er for noe:
 - Forestillinger om frelse finnes i en eller annen form i alle religioner
 - I NT framstilles Jesus som eneste frelser for menneskeheten
- NT bekrefter en *spesiell åpenbaring* ved sin framstilling av Kristus som eksklusiv frelser – og NT forutsetter en åpenbaring av Gud knyttet til skaperverket.

McGrath's presiseringer til en slik forståelse av frelse/åpenbaring

- Den gudserkjennelse som måtte finnes i andre religioner er ikke identisk med den kristne.
- Ikke snakk om identifikasjonspunkter, men tilknytningspunkter!
 - Allmenn gudskunnskap kan iflg. kristen tro ikke betraktes som frelsende i seg selv.
- Forståelsen av hva frelse er – er altså svært forskjellig selv om ordet frelse brukes. Her må realitetene avsløres.

Hva er spesielt med kristen frelsesforståelse?

- Det spesielle i kristen frelsesforståelse oppsummerer McGrath i tre punkter:
 - Kristne har en spesiell forståelse av frelsens natur, grunnlag og mening. (Im. behov for oppklaring av bruken av begrepet "frelse" i forh. til andre religioner!)
 - Kristendommen er den eneste religion som tilbyr frelse i den kristne betydning av ordet.
 - "Kristen" frelse tilbys alle - og kan erfares - av alle mennesker. Begrunner evangelisasjon/ misjon! McGrath avviser "universalismen".

Kristen gudsforestilling som problem og kjernepunkt

- McGrath peker på to sider ved den kristne gudsforestilling som har skapt spesielle problemer for pluralistisk ideologi:
 - Læren om *inkarnasjonen*. Pluralistene har ofte drevet kristne samtalepartnere til å akseptere en ejonittisk kristologi!
 - Læren om *treenigheten* – som oppsummerer det spesielle og unike ved kristen gudsforståelse.